

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

Навчально-науковий інститут архітектури, містобудування та дизайну
Кафедра ландшафтного проектування та садово-паркового мистецтва

До захисту допускається

Завідувач кафедри

канд. біол. наук, доц.

_____ Я. В. Гончаренко

« 19 » червня 2026 р.

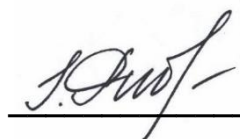
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему «Сучасний стан та проєктні пропозиції щодо покращення
ландшафтної організації території Меморіального скверу загиблих
чорнобильців у селищі Слобожанське Харківської області»**

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 206 – Садово-паркове господарство

Керівник кваліфікаційної роботи:

канд. біол. наук, доц.

І. О. Рибалка

Виконав

Д. О. Гончаров

Харків – 2026

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА**

Навчально-науковий інститут архітектури, містобудування та дизайну
Спеціальність 206 – Садово-паркове господарство

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
ландшафтного проектування та
садово-паркового мистецтва
канд. біол. наук, доц. _____ Я. В. Гончаренко
« 17 » березня 2026 р.

ЗАВДАННЯ

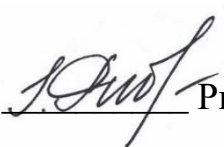
**на виконання випускної кваліфікаційної роботи освітнього ступеня
бакалавра здобувачу вищої освіти
Гончарову Дмитру Олександровичу**

1. Тема роботи «Сучасний стан та проєктні пропозиції щодо покращення ландшафтно-організації території Меморіального скверу загиблих чорнобильців у селищі Слобожанське Харківської області» затверджена наказом ректора від « 12 » березня 2026 року № 250-03
2. Строк подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру « 18 » червня 2026 року
3. Вихідні дані: інтернет-ресурси, друковані наукові статті та книги, картографічні матеріали, дані натурних обстежень.
4. Перелік питань, які потрібно розробити:
 - 4.1. Провести аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду озеленення скверів.
 - 4.2. Визначити сучасні тенденції озеленення скверів.
 - 4.3. Проаналізувати нормативно-правові документи, що регламентують порядок благоустрою скверів.
 - 4.4. Здійснити передпроєктні вишукування.
 - 4.5. Провести інвентаризацію насаджень на досліджуваній території.
 - 4.6. Обґрунтувати проєктні пропозиції щодо покращення ландшафтно-організації ділянки скверу у сел. Слобожанське Харківської області.
5. Перелік графічного матеріалу:
 - 5.1. Інвентаризаційний план.
 - 5.2. Генеральний план.
 - 5.3. Візуалізація проєктних пропозицій.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1. Провести аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду озеленення скверів	Вересень – жовтень 2025	Викон.
2. Визначити сучасні тенденції озеленення скверів	Листопад 2025	Викон.
3. Проаналізувати нормативно-правові документи, що регламентують порядок благоустрою скверів	Грудень 2025	Викон.
4. Здійснити передпроектні вишукування	Січень – лютий 2026	Викон.
5. Провести інвентаризацію насаджень на досліджуваній території	Серпень 2025	Викон.
6. Обґрунтувати проєктні пропозиції щодо покращення ландшафтної організації ділянки скверу у сел. Слобожанське Харківської області.	Квітень – червень 2026	Викон.
7. Оформлення графічної частини роботи	Червень 2026	Викон.
8. Оформлення та подача завершеної кваліфікаційної роботи	Червень 2026	Викон.

Дата видачі завдання «12» березня 2026 р.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи Рибалка І. О.

Завдання прийняв до виконання Гончаров Д. О.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ MEMОРІАЛЬНИХ СКВЕРІВ	11
1.1 Аналіз сучасних досягнень у сфері ландшафтної організації меморіальних скверів та функції, які вони виконують	11
1.2 Вітчизняний досвід формування меморіальних зелених просторів	13
1.3 Закордонний досвід ландшафтної організації меморіальних скверів ...	15
1.4 Нормативно-правова база проєктування та благоустрою меморіальних скверів	18
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРИРОДНІ УМОВИ ТЕРИТОРІЇ, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ	20
2.1 Загальна характеристика об'єкта проєктування	20
2.2 Природно-кліматичні та ґрунтові умови території дослідження	21
2.3 Вплив природних умов на формування насаджень	22
2.4 Методи досліджень та оцінки ландшафтної організації території	22
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ	24
3.1 Коротка історія формування міжквартальної території та передумови створення меморіального скверу	24
3.2 Аналіз планувальної структури, інвентаризація зелених насаджень та оцінка їх сучасного стану	24
РОЗДІЛ 4. ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ MEMОРІАЛЬНОГО СКВЕРУ	30
4.1 Пріоритетні напрями розвитку території	30
4.2 Проєктні рішення щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу	31
4.3 Рекомендації щодо покращення стану зелених насаджень та догляду за територією	39

ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45
ДОДАТКИ	48

РЕФЕРАТ

Структура кваліфікаційної роботи: 49 с., 15 рис., 2 додатки, 20 джерел.

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку населених пунктів особливого значення набуває формування якісних меморіальних просторів, що поєднують функції вшанування пам'яті, рекреації та екологічного оздоровлення середовища. Меморіальні сквери є важливими елементами громадського простору, однак значна частина таких територій сформована без належного ландшафтного обґрунтування та потребує комплексного впорядкування. Не виключенням є і сквер пам'яті ліквідаторам чорнобильської катастрофи у сел. Слобожанське Харківської області. Тому дослідження особливостей ландшафтно-ї організації меморіального скверу та розробка пропозицій щодо його вдосконалення є актуальним завданням.

Об'єкт дослідження – меморіальний сквер пам'яті ліквідаторам чорнобильцям у сел. Слобожанське Харківської області.

Об'єкт проектування – територія меморіального скверу з існуючими зеленими насадженнями та елементами благоустрою.

Предмет дослідження – особливості ландшафтно-ї організації та можливості покращення озеленення ділянки меморіального скверу.

Мета дослідження – здійснити оцінку сучасного стану ландшафтно-ї організації меморіального скверу пам'яті та розробити обґрунтовані проєктні пропозиції щодо її покращення.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- аналіз сучасних наукових підходів до організації меморіальних просторів;
- дослідження природно-кліматичних умов території;
- проведення інвентаризації зелених насаджень;
- оцінка функціональної та композиційної структури території;
- розроблення проєктних пропозицій щодо покращення озеленення та благоустрою меморіального скверу.

На основі аналізу літературних джерел та нормативно-правової бази сформовано загальну програму досліджень, яка включає декілька послідовних етапів.

Перший етап передбачає проведення аналітичних досліджень та огляд наукових джерел, що стосуються сучасних принципів ландшафтної організації меморіальних просторів, особливостей озеленення громадських територій та методів передпроектних вишукувань. На цьому етапі застосовуються методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення.

Другий етап полягає у проведенні натурних обстежень території меморіального скверу. Для цього використовуються емпіричні методи дослідження: спостереження, фотофіксація та вимірювання. У процесі обстеження визначаються особливості функціонального використання території, стан елементів благоустрою та композиційна структура об'єкта.

Одним із ключових етапів є інвентаризація зелених насаджень, яка здійснюється відповідно до «Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» [12]. Під час інвентаризації визначається видовий склад рослин, їх кількісний склад, санітарний стан та декоративні якості.

Для оцінки просторової організації території використовується пейзажно-композиційний підхід, який передбачає аналіз взаємозв'язків між елементами ландшафту та визначення композиційних осей, домінант і видових точок. Композиційний аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони організації простору й обґрунтувати напрями його покращення.

У роботі також застосовуються графо-аналітичний та картографічний методи, які використовуються при створенні схем функціонального зонування, аналізі пішохідних зв'язків і розробленні генерального плану території.

На завершальному етапі дослідження здійснюється розроблення проектних пропозицій щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу. При формуванні проектних рішень враховуються

сучасні тенденції ландшафтного дизайну, декоративні та символічні властивості рослин, а також природно-кліматичні умови території [11].

Таким чином, застосування комплексу загальнонаукових і спеціалізованих методів дослідження забезпечує комплексне вивчення території меморіального скверу та формує науково обґрунтовану основу для розроблення проєктних пропозицій.

Ключові слова: меморіальний сквер, Чорнобильська катастрофа, ландшафтна організація, озеленення, інвентаризація насаджень, благоустрій.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку населених пунктів особливої актуальності набувають питання архітектурно-ландшафтної організації громадських просторів меморіального призначення. Такі території виконують важливу роль у формуванні історичної пам'яті, громадської свідомості та культурної ідентичності населення. Меморіальні сквери є специфічними об'єктами ландшафтної архітектури, що поєднують функції вшанування пам'яті, рекреації та екологічного оздоровлення міського середовища.

Особливе значення меморіальні простори мають у контексті вшанування пам'яті учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції. Трагедія Чорнобиля стала однією з наймасштабніших техногенних катастроф XX століття, а збереження пам'яті про загиблих чорнобильців є важливою складовою національної історії та морального обов'язку суспільства.

У багатьох населених пунктах меморіальні сквери сформувалися на базі колишніх міжквартальних або мало впорядкованих територій, які потребують комплексного переосмислення та оновлення. Відсутність чіткої функціонально-планувальної структури, застарілі зелені насадження та недостатній рівень благоустрою знижують естетичну та меморіальну цінність таких об'єктів.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження сучасного стану меморіальних скверів та розробка проєктних пропозицій, спрямованих на покращення їх ландшафтної організації з урахуванням меморіального характеру території, природно-кліматичних умов і потреб місцевої громади.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз сучасного стану та розробка проєктних пропозицій щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу пам'яті ліквідаторам чорнобильцям у сел. Слобожанське Харківської області.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено вирішення таких завдань:

- проаналізувати теоретичні засади формування меморіальних зелених просторів;
- дослідити вітчизняний та міжнародний досвід ландшафтної організації меморіальних скверів;
- охарактеризувати об'єкт дослідження та природні умови території;
- виконати інвентаризацію зелених насаджень і оцінити їх сучасний стан;
- розробити проєктні пропозиції щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕМОРІАЛЬНИХ СКВЕРІВ

1.1 Аналіз сучасних досягнень у сфері ландшафтної організації меморіальних скверів та функції, які вони виконують

На сучасному етапі розвитку ландшафтного проєктування значна увага приділяється формуванню озелених громадських просторів, які поєднують рекреаційні, естетичні та меморіальні функції. Меморіальні сквери та парки пам'яті розглядаються не лише як елементи благоустрою, але і як важливі об'єкти культурної спадщини та соціальної пам'яті.

Питання формування озелених територій населених пунктів, принципів композиційної організації та екологічної ролі зелених насаджень висвітлені у підручнику Володимира Панасовича Кучерявого. У підручнику «Ландшафтна архітектура» автор наголошує на важливості комплексного підходу до формування ландшафтних об'єктів із врахуванням природних, функціональних та естетичних чинників [14].

Сучасні тенденції проєктування меморіальних просторів передбачають створення психологічно комфортного середовища, використання природних матеріалів, інтеграцію меморіальних елементів у зелену структуру території та застосування символічного озеленення. Особливого значення набуває формування камерних просторів для спокійного сприйняття та проведення пам'ятних заходів.

В останні роки значна увага приділяється питанням реконструкції існуючих зелених зон, адаптації громадських просторів до сучасних потреб населення. Дослідники відзначають, що меморіальні сквери повинні поєднувати функції збереження історичної пам'яті та комфортного короткочасного відпочинку населення [13].

Закордонний досвід свідчить про тенденцію до мінімалістичного формування меморіальних просторів із домінуванням природних компонентів.

У багатьох меморіальних скверах Європи основну композиційну роль виконують алеї, групові посадки дерев, хвойні рослини та відкриті партерні ділянки. Значна увага приділяється емоційному впливу середовища та символічному значенню рослинності.

Важливим прикладом світового досвіду формування меморіальних просторів є Меморіальний парк миру в Хіросімі (Японія), створений за проєктом архітектора Кензо Танге. У структурі парку важливу роль відіграють композиційні осі, відкриті простори, водойми та озеленення, які формують атмосферу пам'яті й емоційного сприйняття середовища. Деревні насадження використовуються як елемент просторової організації та психологічного комфорту відвідувачів [18].

Серед сучасних наукових досліджень важливе місце займають питання стійкості зелених насаджень до урбанізованих умов, впливу кліматичних змін на стан рослин та використання адаптованого асортименту рослин у міському озелененні.

За Н. Бутом, формування меморіального простору передбачає використання композиційних акцентів, алейних посадок та візуальних перспектив, що забезпечують психологічний вплив середовища на відвідувача [1].

Водночас аналіз літературних джерел показав, що питання реконструкції невеликих меморіальних скверів у структурі селищної забудови залишаються недостатньо дослідженими. Особливо це стосується об'єктів, присвячених пам'яті ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС.

Функціональне значення меморіальних скверів є багатограним і охоплює декілька основних напрямів:

1. *Меморіальна функція.* Є провідною та визначальною. Полягає у збереженні історичної пам'яті, формуванні поваги до подвигу або жертви людей, увічненні значущих подій. Просторові рішення, добір рослин та

елементів благоустрою підпорядковуються створенню відповідної емоційної атмосфери: стриманої, урочистої, зосередженої.

2. *Соціально-культурна функція.* Меморіальні сквери є місцями проведення пам'ятних заходів, урочистих церемоній, громадських зібрань. Вони сприяють формуванню громадянської ідентичності та підтриманню історичної спадкоємності поколінь [2].

3. *Рекреаційна функція.* Попри меморіальний характер, такі сквери забезпечують умови для тихого відпочинку населення. Озеленені простори створюють сприятливе середовище для короткочасного перебування, споглядання та психологічного розвантаження.

Організація меморіальних скверів ґрунтується на принципах композиційної впорядкованості, стриманості декоративних засобів, гармонійного поєднання відкритих і замкнених просторів, а також забезпечення доступності для різних груп населення. Важливу роль відіграє сезонна виразність насаджень, що дозволяє підтримувати естетичну цінність об'єкта протягом року.

Отже, меморіальні сквери є невід'ємним елементом системи міського озеленення, виконуючи комплекс соціальних, екологічних та культурних функцій і формуючи простір колективної пам'яті в межах населеного пункту [3].

1.2 Вітчизняний досвід формування меморіальних зелених просторів

Аналіз вітчизняного досвіду формування меморіальних скверів, присвячених подіям Чорнобильської катастрофи, дозволяє визначити основні принципи організації простору пам'яті та особливості використання засобів ландшафтно-архітектури [14]. Для аналізу було розглянуто меморіальний сквер у м. Ужгород та меморіальний комплекс у м. Київ.

Меморіальний сквер у м. Ужгород має локальний характер і інтегрований у міське середовище як простір тихого відпочинку та пам'яті (рис. 1.1). Просторова структура скверу побудована на поєднанні озелених

ділянок, пішохідних доріжок та центрального меморіального елемента. Зелені насадження використовуються для створення камерного середовища та формування психологічно комфортного простору. Важливу роль відіграють алейні посадки дерев і хвойні насадження, які підсилюють символіку пам'яті та вічності.

Рисунок 1.1 – Улаштування скверу пам'яті Чорнобилю у м. Ужгород [20]

Просторова організація меморіального комплексу у м. Київ побудована на принципах символізму та композиційної виразності (рис. 1.2). Центральним елементом виступає меморіальна домінанта, навколо якої формується система пішохідних маршрутів і зелених просторів.

Особливістю об'єкта є використання штучно сформованого рельєфу у вигляді насипного пагорба з меморіальним знаком у верхній точці. Таке рішення створює вертикальний композиційний акцент і підсилює емоційне сприйняття простору. Підвищення рельєфу виконує не лише символічну, а й композиційну функцію, формуючи головну вісь сприйняття території.

На підході до меморіалу використано ритмічне розміщення вертикальних конструкцій, що утворюють своєрідний символічний коридор пам'яті. Повторюваність елементів створює ефект перспективного скорочення та спрямовує рух відвідувачів до композиційного центру.

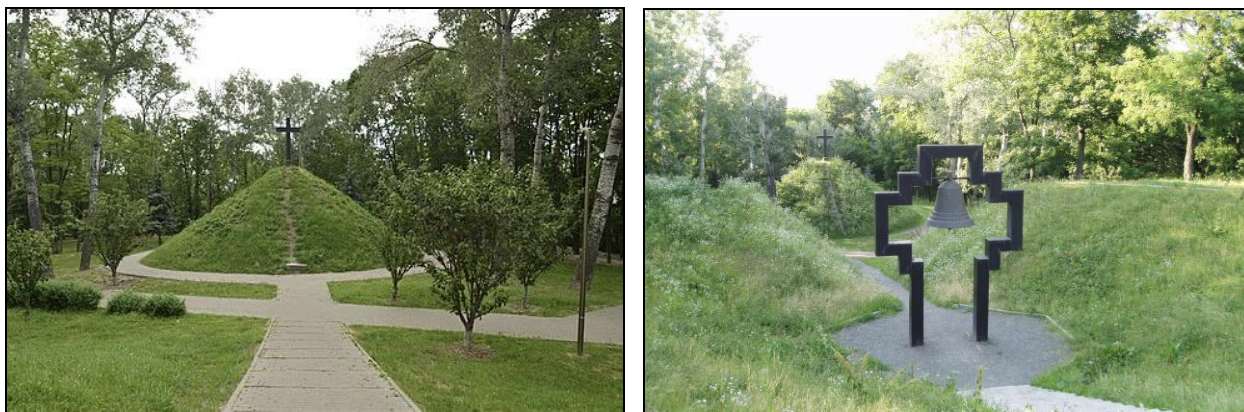

Рисунок 1.2 – Меморіал пам'яті жертвам Чорнобиля у м. Київ [16]

Озеленення має стриманий характер і не конкурує з меморіальними елементами. Основу насаджень становлять існуючі деревні групи та відкриті газонні ділянки. Дерева виконують функцію просторового обрамлення та створюють напівзакритий простір, який ізолює меморіальну територію від зовнішнього середовища. Відсутність надмірно декоративних квітникових композицій сприяє збереженню атмосфери скорботи та зосередженості.

На відміну від ужгородського об'єкта, меморіальний комплекс у м. Київ характеризується масштабнішою композиційною структурою та вираженою урочистістю. Підвищення рельєфу виконує не лише символічну, а й композиційну функцію, формуючи головну вісь сприйняття території. Значну роль відіграють відкриті простори та регулярне озеленення, які підкреслюють монументальний характер об'єкта.

1.3 Закордонний досвід ландшафтної організації меморіальних скверів

Вивчення закордонного досвіду формування меморіальних скверів, присвячених Чорнобильській трагедії, дозволяє визначити основні композиційні, функціональні та символічні прийоми організації таких просторів. Для аналізу було обрано меморіал «Чорнобильська мати» у парку Сапег (м. Вільнюс, Литва) та сквер пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи у м. Кишинів (Молдова).

Меморіал «Чорнобильська мати» у парку Сапег (м. Вільнюс, Литва). Меморіальний знак розташований у структурі історичного парку та інтегрований у вже сформоване природне середовище (рис. 1.3). Композиція вирішена як локальний меморіальний простір камерного типу без масштабної перебудови території. Основний акцент зроблено на психологічному сприйнятті простору та емоційній атмосфері.

Рисунок 1.3 – Монумент матері (парк Сапег у м. Вільнюс) [17]

Особливістю об'єкта є мінімальне втручання у природну структуру території: меморіал оточений газонним покриттям, існуючими деревними насадженнями, які формують відокремлений простір для спокійного сприйняття меморіалу. Пішохідний підхід до композиційного центру організований у вигляді алеї, що створює символічний «шлях пам'яті».

Сквер пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи (м. Кишинів, Молдова). У місті Кишинів сформовано окремий меморіальний сквер, присвячений ліквідаторам аварії на ЧАЕС. Простір має більш виражену планувальну структуру порівняно з литовським прикладом.

Для скверу характерне використання осової системи доріжок та алейних посадок дерев (рис. 1.4). Важливу роль у композиції відіграють хвойні насадження, які підсилюють меморіальний характер простору та символізують вічність пам'яті.

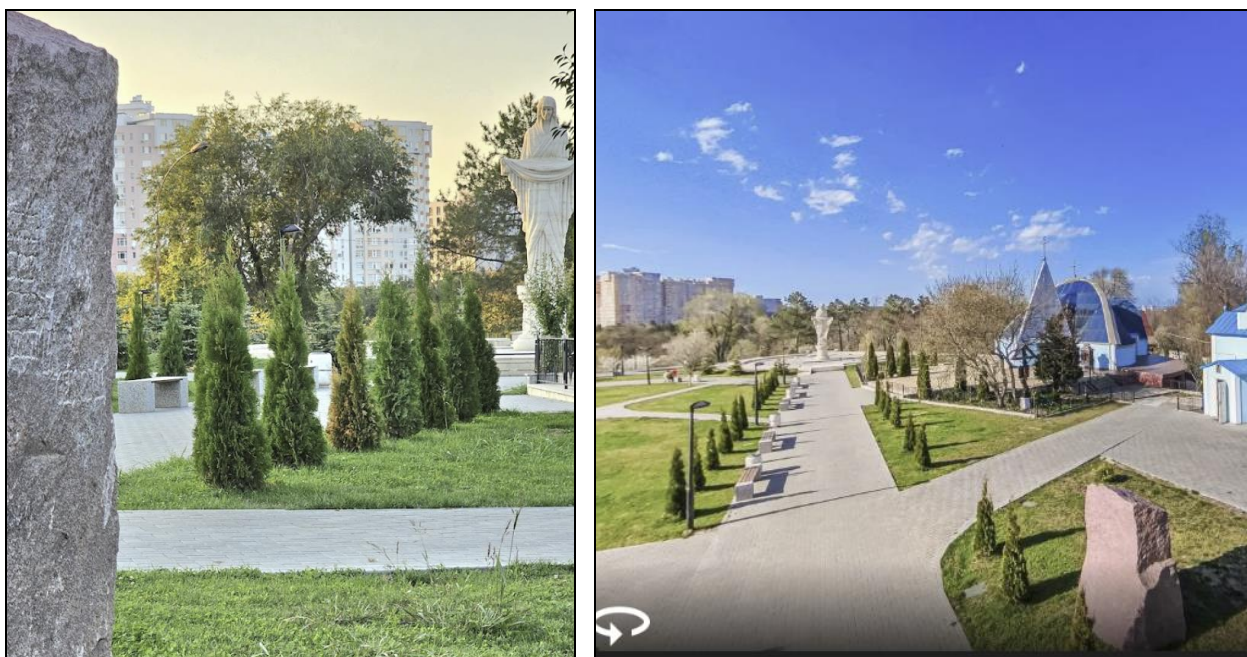

Рисунок 1.4 – Улаштування меморіалу пам'яті жертв Чорнобиля [15].

Для скверу характерне використання осової системи доріжок та алейних посадок дерев. Важливу роль у композиції відіграють хвойні насадження, які підсилюють меморіальний характер простору та символізують вічність пам'яті. На відміну від меморіалу у Вільнюсі, у Кишиневі простір є більш відкритим та розрахованим на проведення масових пам'ятних заходів.

Обидва меморіальні об'єкти мають спільне тематичне спрямування та поєднують меморіальну й рекреаційну функції. В обох випадках важливу роль

відіграють зелені насадження, які формують психологічно комфортне середовище та підсилюють емоційне сприйняття простору.

Спільними рисами досліджених об'єктів є: інтеграція меморіальних елементів у зелене середовище; використання деревних насаджень як композиційного елементу; формування пішохідних напрямків до меморіального центру; створення умов для тихого відпочинку та зосередженого сприйняття простору.

Водночас між об'єктами існують і суттєві відмінності. Меморіал у Вільнюсі має більш природний та камерний характер, де озеленення виконує роль просторової ізоляції та емоційного фону. Натомість сквер у Кишиневі характеризується регулярністю планувальної структури, вираженою композиційною віссю та більш урочистим характером середовища.

Таким чином, закордонний досвід свідчить про важливість поєднання меморіальної символіки з природними елементами ландшафту. Зазначені прийоми доцільно врахувати при розробленні проєктних пропозицій щодо покращення ландшафтно-організацій меморіального скверу у сел. Слобожанське Харківської області.

1.4 Нормативно-правова база проєктування та благоустрою меморіальних скверів

При проведенні досліджень та розробці проєктних пропозицій щодо покращення ландшафтно-організацій меморіального скверу необхідно враховувати чинну нормативно-правову базу України у сфері благоустрою, озеленення та містобудування.

Основними нормативними документами є:

1. Закон України «Про благоустрій населених пунктів»;
2. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій»;
3. ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій»;
4. Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України;

Закон України «Про благоустрій населених пунктів» – встановлює вимоги до формування та утримання парків і скверів як об'єктів благоустрою.

ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» - визначає нормативну площу озеленених територій, структуру громадських просторів, вимоги до щільності забудови та благоустрою [10].

ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій» – регламентує покриття доріжок, освітлення, малі архітектурні форми, озеленення.

Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України – проведення інвентаризації зелених насаджень [12].

РОЗДІЛ 2

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРИРОДНІ УМОВИ ТЕРИТОРІЇ, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Загальна характеристика об'єкта проєктування

Об'єктом проєктування є меморіальний сквер, присвячений подіям Чорнобильської катастрофи, який розташований в межах сел. Слобожанське Харківської області.

Проектowana територія належить до земель громадського користування та виконує функцію зеленого простору загального доступу. Основним призначенням об'єкта є формування простору пам'яті, проведення пам'ятних заходів, а також створення умов для тихого відпочинку мешканців.

Аналіз містобудівної ситуації показує, що досліджувана ділянка (рис. 2.1) розташована в межах житлової забудови, на периферії, площею 0,21 га. Навколо знаходяться житлові будинки, бібліотека, ЦНАП, будинок побуту, функціональне призначення – озеленена територія загального користування, рельєф – рівнинний (характерний для регіону); існуючі насадження – дерева, кущі та газонне покриття.

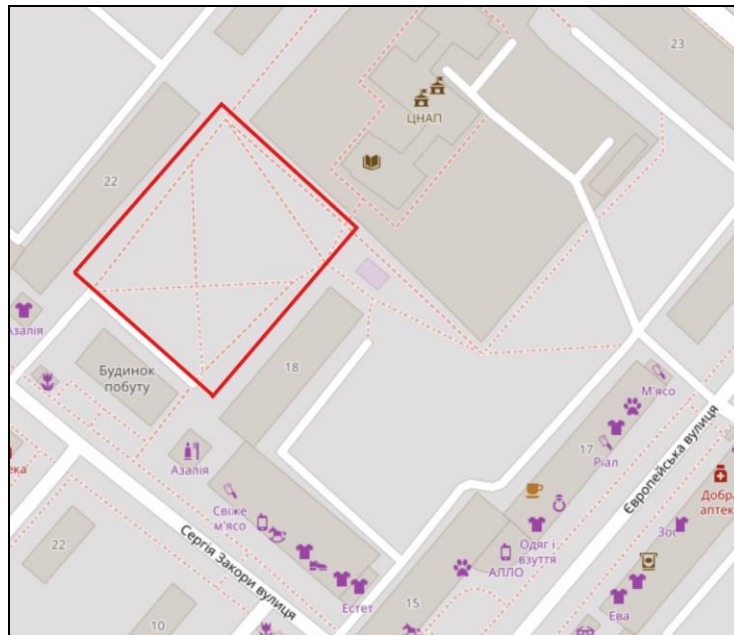

Рисунок 2.1 – Ситуаційний план досліджуваної ділянки [19]

2.2. Природно-кліматичні та ґрунтові умови території дослідження

Територія дослідження розташована в межах сел. Слобожанське Харківської області, що належить до лісостепової зони України. Природно-кліматичні умови регіону є сприятливими для формування зелених насаджень різного функціонального призначення, зокрема меморіальних скверів.

Клімат регіону помірно-континентальний, з вираженою сезонністю. Для нього характерні тепле літо та відносно холодна зима. Основні кліматичні показники: середня температура січня: $-5...-7^{\circ}\text{C}$; середня температура липня: $+20...+22^{\circ}\text{C}$; середньорічна температура повітря: $+7...+9^{\circ}\text{C}$; кількість без морозних днів приблизно становить 180 днів, а тривалість вегетаційного періоду близько 220 днів, при цьому вегетація зазвичай розпочинається наприкінці березня і закінчується в середині жовтня [11].

Інсоляційний режим є придатним для більшості рослин: у середньому буває 180 сонячних днів на рік, 120 хмарних і 60 днів з опадами; річна кількість опадів: 450 – 550 мм; переважання опадів у теплий період року. Водночас для регіону характерні літні посушливі періоди [11].

Вітровий режим характеризується переважанням західних і північно-західних вітрів. У зимовий період можливі хуртовини та сильні вітри, а в літній – суховії, що можуть негативно впливати на стан рослинності.

Ґрунтові умови території характеризуються переважанням типових та звичайних чорноземів, які мають високий рівень родючості та значний вміст гумусу (4 – 6 %). За механічним складом ґрунти переважно суглинкові, що забезпечує сприятливі умови для розвитку кореневої системи рослин [9].

В умовах урбанізованого середовища ґрунтовий покрив зазнає значних змін. Для досліджуваної ділянки характерні: ущільнення ґрунту внаслідок антропогенного навантаження, порушення природного профілю, зниження аерації; у деяких місцях можуть спостерігатися ознаки деградації ґрунтів, що потребує проведення заходів з їх покращення (розпушування, внесення органічних добрив, мульчування).

2.3 Вплив природних умов на формування насаджень

Природно-кліматичні та ґрунтові умови території загалом сприятливі для вирощування основних декоративних видів, що використовуються в озелененні, водночас кліматичні особливості (літні посухи, вітрове навантаження) обумовлюють необхідність: добору посухостійких і стійких до міських умов рослин; організації системи поливу; застосування агротехнічних заходів для збереження вологи.

2.4 Методи досліджень та оцінки ландшафтної організації території

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціалізованих методів дослідження.

Для аналізу сучасних підходів до формування меморіальних просторів опрацьовано наукові джерела, нормативно-правову базу, вітчизняний та закордонний досвід проєктування меморіальних об'єктів. Використано методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення, що дозволили визначити основні тенденції та принципи організації меморіальних скверів [8].

Для оцінки сучасного стану території застосовано натурні обстеження, фотофіксацію та візуальний аналіз території. Дані методи дали можливість встановити особливості просторової структури ділянки та виявити існуючі проблеми.

Інвентаризацію зелених насаджень виконано відповідно до «Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» [12], що забезпечило системний підхід до визначення видового складу, кількісних показників та оцінки декоративного стану рослин.

Для подальшого обґрунтування проєктних рішень використано композиційний та функціональний аналіз території, що дозволило визначити напрями удосконалення ландшафтної організації меморіального скверу.

Методи досліджень, використані у роботі: емпіричні (спостереження, фотофіксація, вимірювання); теоретичні (класифікація, систематизація, узагальнення, просторове моделювання); загальнонаукові (пошук, аналіз,

синтез, порівняння); спеціалізовані методи (графічний метод, картографічний аналіз, статистичний аналіз, ретроперспективне дослідження) [8]. Дослідження проведено у декілька етапів. На першому етапі було здійснено огляд спеціалізованої літератури та проаналізовано вітчизняний і міжнародний досвід формування меморіальних скверів. Особливу увагу приділено екологічним, функціональним та естетичним аспектам ландшафтної організації таких територій [13].

На другому етапі проведено натурне обстеження території та інвентаризацію зелених насаджень відповідно до вимог «Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» [12]. Польові роботи виконувалися наприкінці серпня 2025 року. У процесі дослідження було визначено видовий склад рослин, проведено оцінку якісного та кількісного стану насаджень та встановлено функціональні недоліки організації території.

На основі результатів передпроектних вишукувань визначено основні напрями третього етапу – обґрунтування проектних пропозицій щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу: удосконалення функціонально-планувальної структури території; підвищення композиційної виразності меморіального простору; покращення стану існуючих насаджень та доповнення асортименту декоративно-листяними формами. Важливою складовою є підвищення композиційної виразності меморіального простору, покращення стану існуючих насаджень за рахунок доповнення існуючого асортименту. Окрему увагу сфокусовано довкола вдосконалення системи благоустрою та організації місць для короткочасного відпочинку.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ

3.1 Коротка історія формування міжквартальної території та передумови створення меморіального скверу

Сквер пам'яті ліквідаторів чорнобильської катастрофи створено на території колишнього між квартального простору селища, який тривалий час перебував у занедбаному стані. З 1980-х років ділянка була хаотично засаджена листопадними деревами без єдиного планувального рішення та належного догляду. Внаслідок старіння насаджень значна частина дерев втратила декоративність і перебувала в аварійному стані.

Під час натурних обстежень проведено фотофіксацію окремих ділянок, визначено характер насаджень та особливості їх розміщення. Виявлено, що на території наявні як листяні, так і хвойні види.

П'ять років тому у процесі реконструкції території було проведено санітарну вирубку старих і сухостійних дерев, розчищення простору та формування нової структури зелених насаджень. З метою створення меморіального простору здійснено підсадку деревних і кущових рослин із високими декоративними та екологічними властивостями. Серед нових насаджень представлені *Acer platanoides* L., *Tilia cordata* Mill., *Betula pendul* L., *Catalpa bignonioides* L., *Prunus cerasifera* 'Nigra', *Aesculus hippocastanum* L., *Picea abies* L., *Picea abies glauca*, *Larix decidua* L., *Cornus alba* L., *Cornus alba Elegantissima*, *Hydrangea arborescens* L., *Sambucus nigra* L., *Spirea japonica Golden Princess*, *Spirea japonica Macrophylla*, *Juniperus Sabina* L.

3.2. Аналіз планувальної структури, інвентаризація зелених насаджень та оцінка їх сучасного стану

Планувальна структура скверу характеризується наявністю перехресної системи доріжок, що забезпечує транзитний рух та доступ до центрального

майданчика. Існуючі насадження розташовані нерівномірно: окремі групи рослин формують напіввідкриті простори та локальні композиційні вузли.

У межах передпроектних досліджень проведено композиційний аналіз території. Встановлено, що досліджуваний простір поєднує відкриті та напівзакриті ділянки. Відкриті простори представлені газонними ділянками, що забезпечують оглядовість території. Напівзакриті простори утворені групами дерев і кущів, які виконують функції просторового обмеження та формують більш камерне середовище.

Важливе значення для подальшого проектування має композиційний аналіз території. Аналіз показав можливість формування центральної композиційної осі з виділенням меморіальної домінанти. Існуючі деревні насадження можуть бути використані для створення просторових меж, формування перспектив та виділення зон тихого відпочинку [14].

Під час передпроектних вишукувань було проведено інвентаризацію зелених насаджень меморіального скверу. Інвентаризацію здійснювали відповідно до вимог «Інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» [12]. Під час натурних обстежень проведено фотофіксацію окремих ділянок, визначено характер насаджень та особливості їх розміщення. Виявлено, що на території наявні як листяні, так і хвойні види.

За результатами натурального обстеження складено інвентаризаційний план території (рис. А.1), який відображає просторове розміщення деревних та кущових рослин, дорожньо-стежкову мережу, функціональні елементи благоустрою та структуру території.

Аналіз інвентаризаційного плану показав, що площа території становить 2096м², з яких найбільшу частку займають зелені насадження – 1753м² (83,64 %). Газонне покриття займає 64,98 % території, площа під деревними насадженнями становить 13,17 %, під кущовими – 5,49 %. Дорожньо-стежкова мережа займає 10,73 %, майданчик – 5,63 %.

За результатами інвентаризації на території меморіального скверу було виявлено 154 екземпляри деревних і кущових рослин. Аналіз видового складу показав різноманіття насаджень, представлених листяними, хвойними деревами та декоративними кущами. Видовий склад насаджень представлений такими рослинами: *Acer platanoides* L. (12 екземплярів, 7,79 % від загальної кількості деревних рослин); *Tilia cordata* Mill. (21 екземпляр, 13,64 %); *Betula pendula* L. (2 екземпляри, 1,30 %); *Catalpa bignonioides* L. (6 екземплярів, 3,90 %); *Rhus typhina* L. (7 екземплярів, 4,55 %); *Aesculus hippocastanum* L. (4 екземпляри, 2,60 %); *Prunus cerasifera* 'Nigra' (7 екземплярів, 4,55 %); *Picea abies* L. (7 екземплярів, 4,55 %); *Larix decidua* L. (2 екземпляри, 1,30 %); *Cornus alba* L. (12 екземплярів, 7,79 %); *Cornus sanguinea* 'Magic Flame' (39 екземплярів, 25,32 %); *Cornus alba* 'Elegantissima' (1 екземпляр, 0,65 %); *Hydrangea arborescens* L. (5 екземплярів, 3,25 %); *Sambucus nigra* L. (2 екземпляри, 1,30%); *Buxus sempervirens* L. (25 екземплярів, 16,23 %); *Spiraea japonica* 'Macrophylla' (4 екземпляри, 2,60 %); *Spiraea japonica* 'Golden Princess' (3 екземпляри, 1,95 %); *Spiraea japonica* 'Goldmound' (16 екземплярів, 10,39 %); *Juniperus sabina* L. (8 екземплярів, 5,19 %).

За результатами натурних обстежень проведено оцінку кількості, видового складу та декоративних якостей рослин. Дослідження показало, що 9 екземплярів рослин на ділянці перебувають у незадовільному стані, що становить 5,84 % від їх загальної кількості. Декілька рослин представлені на рисунках 3.1 – 3.3.

Задовільний стан мають 45 екземплярів (29,22 %), у рослин спостерігаються незначні пошкодження різного ступеня. Такі насадження потребують проведення доглядових заходів: систематичного поливу, підживлення, санітарного обрізування та покращення умов росту.

Рисунок 3.1 – *Tilia cordata* Mill

Рисунок 3.2 – *Prunus cerasifera* 'Nigra'

Рисунок 3.3 – *Tilia cordata* Mill

Добрий стан мають 100 рослин (64,94 % від загальної кількості). Дані насадження характеризуються високими декоративними якостями, добре розвиненою кроною та відсутністю суттєвих пошкоджень.

Аналіз видового складу насаджень показав, що домінуюче положення займають *Tilia cordata* Mill. (13,64 %), *Acer platanoides* L (7,79 %), *Cornus sanguinea* 'Magic Flame' (25,32 %), *Buxus sempervirens* L. (16,23 %). Значну частку також становлять *Spiraea japonica* 'Goldmound' (10,39 %), *Cornus alba* L. (7,79 %) та *Juniperus sabina* L. (5,19 %). Переважання декоративних кущових форм свідчить про спрямованість озеленення на створення структурованого меморіального простору та забезпечення декоративності території протягом року.

Tilia cordata Mill. є однією з домінуючих деревних рослин на розглянутій території. У ході інвентаризації встановлено 21 екземпляр цього виду. Липа характеризується високими декоративними та санітарно-гігієнічними властивостями, добре переносить міські умови та формує виразні затінені простори. Під час обстеження виявлено, що більшість дерев перебуває у доброму стані, проте окремі екземпляри мають значні пошкодження кори та ознаки ослаблення.

Acer platanoides L. є одним із найбільш поширених видів у міському озелененні завдяки високій стійкості до умов урбанізованого середовища та добрій адаптивності до різних ґрунтово-кліматичних умов. На території меморіального скверу виявлено 12 екземплярів даного виду. Під час натурних обстежень встановлено, що більшість рослин перебуває у доброму та задовільному стані. Окремі дерева мають незначні механічні пошкодження та окремі ознаки пригнічення росту, що може бути пов'язано з ущільненням ґрунту та впливом антропогенних факторів. Загалом клен гостролистий характеризується стабільним станом і виконує важливу композиційну функцію в насадженнях скверу (рис. 3.4).

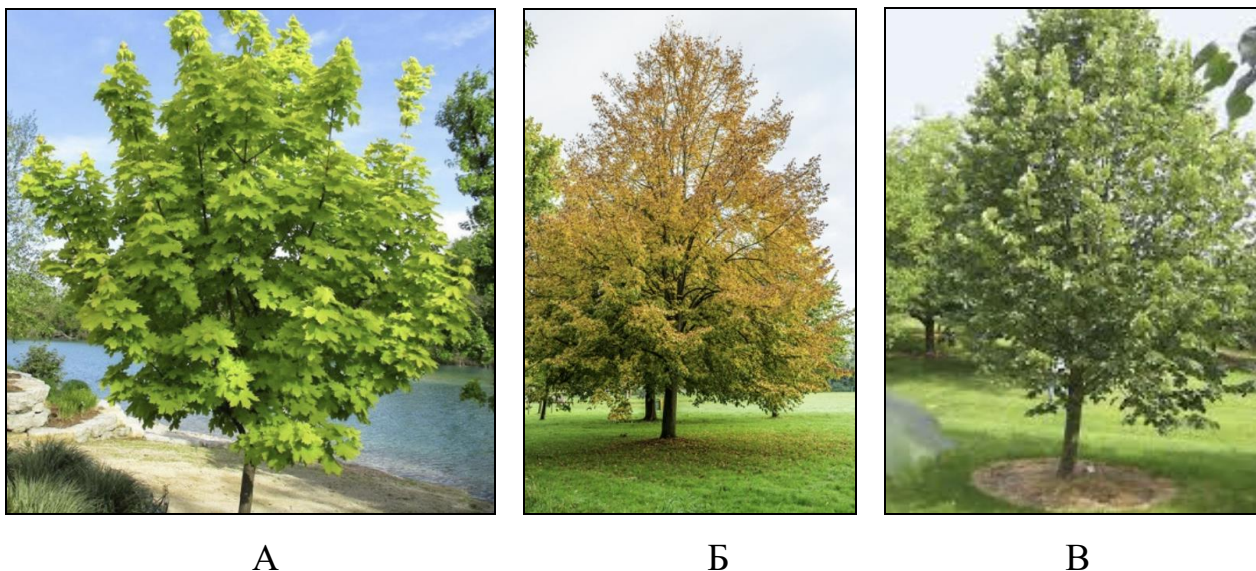

Рисунок 3.4 – Види дерев, що найчастіше трапляються на ділянці скверу:

А – *Acer platanoides* L.; Б, В – *Tilia cordata* Mill. [7]

Cornus sanguinea 'Magic Flame' є найбільш чисельним видом у складі кущових насаджень скверу – виявлено 39 екземплярів. Переважання цього виду пояснюється його високими декоративними властивостями, особливо у зимовий період завдяки яскравому забарвленню пагонів. Аналіз показав, що більшість рослин перебуває у доброму стані, мають сформовану крону та

незначні пошкодження. Значна кількість дерену формує виразні декоративні групи та забезпечує структурність простору протягом року.

Buxus sempervirens L. представлений 25 екземплярами та є одним із провідних декоративних елементів озеленення меморіальної зони. Самшит використовується для створення бордюрів і структурних композицій, забезпечуючи декоративність насаджень упродовж усього року. Під час обстеження встановлено, що більшість рослин характеризується добрим станом та достатньою густотою крони. Окремі екземпляри мають ознаки часткового пригнічення та потребують проведення формувального обрізування і доглядових заходів.

Аналіз найпоширеніших видів показав, що основу насаджень меморіального скверу формують декоративні деревні та кущові рослини, більшість яких характеризується добрим якісним станом та вираженою декоративністю упродовж року.

РОЗДІЛ 4

ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕМОРІАЛЬНОГО СКВЕРУ

4.1 Пріоритетні напрями розвитку території

За результатами натурних обстежень та аналізу сучасного стану меморіального скверу ліквідаторів Чорнобильської катастрофи у сел. Слобожанське встановлено низку недоліків, які знижують функціональну та композиційну цінність території. Виявлено недостатню виразність меморіального простору, нерівномірність розміщення зелених насаджень, відсутність чіткої системи функціонального зонування та потребу у підвищенні комфортності перебування відвідувачів.

На основі проведеного аналізу визначено пріоритетні напрями розвитку досліджуваної території: посилення меморіальної функції території шляхом формування виразного композиційного центру; удосконалення планувальної структури скверу; створення психологічно комфортного середовища тихого відпочинку; покращення системи озеленення з використанням символічних рослин; підвищення декоративності території протягом усього року.

Під час формування проєктних рішень передбачено використання принципів пейзажно-композиційного підходу, який передбачає гармонійне поєднання функціональних та естетичних характеристик простору [14].

Для оцінки перспектив запропонованої концепції використано SWOT-аналіз.

Сильні сторони:

- посилення композиційної виразності території;
- формування завершеного простору пам'яті;
- підвищення рекреаційної привабливості;
- покращення психологічного комфорту.

Слабкі сторони:

- обмежена площа території;

- потреба у додаткових витратах на благоустрій.

Можливості:

- підвищення соціальної значущості скверу;
- створення нового громадського простору;
- проведення пам'ятних заходів.

Загрози:

- можливе антропогенне навантаження;
- ризик пошкодження елементів благоустрою;
- недостатній догляд за насадженнями.

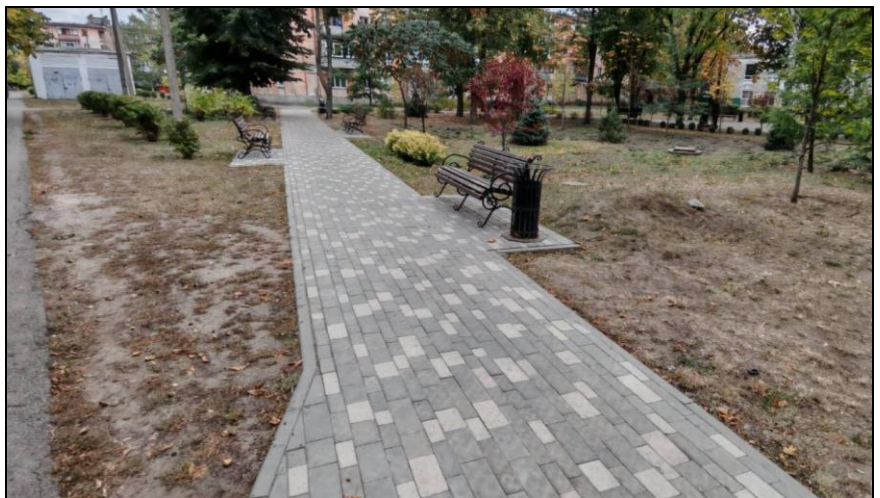
Таким чином, розвиток меморіального скверу має базуватись на принципах функціональності, символічності, доступності та композиційної цілісності.

4.2 Проектні рішення щодо покращення ландшафтної організації меморіального скверу

Під час проведення передпроектних вишукувань встановлено низку недоліків території меморіального скверу. Зокрема, виявлено незадовільний стан окремих ділянок газонного покриття, нерівномірність озеленення, недостатню композиційну виразність меморіальної стели, а також втрату декоративності частини кущових насаджень (рис. 4.1).

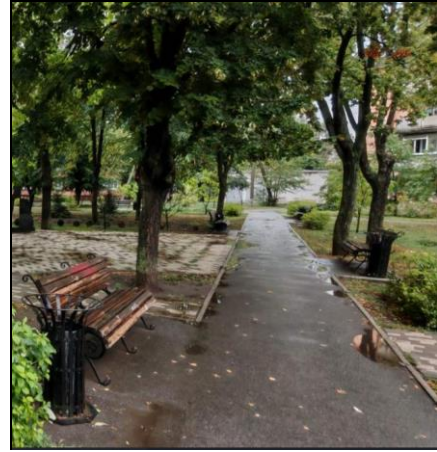
А

Б

В

Г

Рисунок 4.1 – Недоліки в ландшафтній організації та озелененні ділянки скверу: А – незадовільне газонне покриття; Б – недостатність озеленення;

В – слабе підсилення меморіальної зони; Г – транзитний рух сквером.

З метою покращення ландшафтної організації території запропоновано функціональне зонування. Територію доцільно поділити на: меморіальну зону; зону тихого відпочинку; транзитну зону.

Центральним композиційним елементом проєкту має залишатися меморіальний знак ліквідаторам Чорнобильської катастрофи, навколо якого формується композиційна вісь.

Для озеленення досліджуваної ділянки (див. рис. 4.1, Б) меморіального скверу запропоновано створення декоративних міксбордерів уздовж пішохідної доріжки з використанням поєднання листяних, хвойних та вічнозелених рослин. Проєктне рішення спрямоване на покращення естетичного вигляду території, підвищення декоративності насаджень упродовж року та формування більш виразного й композиційно завершеного меморіального простору.

Основу композиції формують декоративні дерева штамбової форми, які створюють ритмічність уздовж алейної мережі та підкреслюють напрям руху відвідувачів. На ближньому плані композиції передбачено висадження клена

гостролистого (*Acer platanoides* 'Globosum'), що характеризується компактною кулястою кроною та високими декоративними властивостями. На дальньому плані використано катальпою бігніонієвидною (*Catalpa bignonioides* L.), яка завдяки світлому стовбуру і кольору листків створює візуальний контраст із темнішими елементами насаджень та додає композиції легкості. З хвойних представлені *Picea omorika* 'Pendula Bruns', *Larix decidua* L., *Picea omorika* 'Karel'.

Бордюрне озеленення представлене падубом городчатим (*Ilex crenata* 'Dark green'), який формує чіткі зелені лінії вздовж доріжки та забезпечує декоративність території впродовж усього року. Компактна форма та щільна текстура листя дозволяють використовувати його як альтернативу самшиту у сучасних композиціях.

Уздовж пішохідної доріжки передбачено висадження квітучих декоративних кущів. Зокрема, використано гортензію деревовидну (*Hydrangea arborescens* L.), із білими суцвіттями, які створюють світлі акценти та пом'якшують загальну композицію. За кленом гостролистим (*Acer platanoides* 'Globosum') запропоновано висадження дерену білого (*Cornus alba* 'Elegantissima'), декоративність якого забезпечується строкатим листям та виразною формою куща. На дальньому плані за катальпою бігніонієвидною 'Nana' розміщено спірею японську (*Spiraea japonica* 'Little Princess'), яка формує нижній ярус озеленення та додає композиції сезонної декоративності завдяки тривалому цвітінню (рис. 4.2).

Підбір рослин здійснено з урахуванням їх екологічної та морфологічної сумісності. Усі запропоновані види добре адаптовані до умов урбанізованого середовища, характеризуються достатньою посухостійкістю та здатністю зростати в умовах помірного затінення й відкритого сонячного освітлення. Більшість рослин мають подібні вимоги до зволоження, ґрунтових умов, добре переносять міські забруднення та не потребують складного догляду.

Рисунок 4.2 – Візуалізація озеленення ділянки скверу

На підставі аналізу існуючих насаджень (клен гостролистий, липа серцелиста, береза повисла, катальпа бігніонієвидна, ялівець, ялина, модрина, гортензія, дерен, спірея японська, бузина) встановлено, що ґрунтові умови ділянки є сприятливими для широкого спектра деревних і кущових рослин. Це свідчить про слабокислу або близьку до нейтральної реакцію ґрунтового розчину (рН 5,5 – 7,0). При висадці гортензій і ялин у ґрунт можна додати кислий верховий торф, також мульчу з соснової кори, що дещо підкислить ґрунт.

Морфологічна сумісність композиції проявляється у поєднанні різних форм крон, текстур і кольорових рішень. Куляста форма клена *Acer platanoides* 'Globosum' врівноважується легкою ажурною кроною *Catalpa bignonioides* 'Nana'. Компактні бордюри з *Ilex crenata* 'Dark Green' створюють чітку

геометрію простору, тоді як гортензії та спіреї пом'якшують композицію завдяки вільнішій формі кущів і сезонному цвітінню. Строкате листя *Cornus alba 'Elegantissima'* забезпечує додатковий декоративний контраст і підсилює виразність насаджень.

Запропоноване озеленення сприяє покращенню архітектурно-художньої організації території, формує більш комфортне середовище для відвідувачів та підвищує естетичну цінність меморіального скверу.

Для підвищення декоративності та підсилення емоційно-символічного змісту меморіального простору (див. рис. 4.1, В) передбачається формування наступного декоративного міксбордера, основу якого формують плакучі та вертикальні форми хвойних і листяних рослин. Композиція побудована за принципом ярусності та контрасту кольору, форми й текстури, що дозволяє підкреслити меморіальний характер простору та акцентувати увагу на центральному елементі – стелі з чорного граніту.

Рисунок 4.3 – Візуалізація меморіальної зони скверу

На задньому плані композиції використано ялину колючу (*Picea pungens* 'Iseli Fastigiata'), яка виконує роль вертикального композиційного акценту. Сріблясто-блакитне забарвлення хвої створює виразний колірний контраст із темним гранітом стели та темно-пурпуровим листям бука. Вузько колоноподібна форма крони надає композиції урочистості та візуально підсилює вертикаль меморіального простору. Вид характеризується високою морозостійкістю, достатньою посухостійкістю та добре адаптується до умов міського середовища.

На середньому плані розташовано ялину сербську (*Picea omorika* 'Pendula') та бук лісовий (*Fagus sylvatica* 'Purple Fountain'). Плакучі форми цих рослин створюють асоціативний образ скорботи та пам'яті, що є характерним для меморіальних композицій. *Fagus sylvatica* 'Purple Fountain' вирізняється декоративним темно-пурпуровим листям та компактною плакучою формою крони. Рослина помірно вибаглива до умов зростання, добре розвивається на родючих суглинкових і супіщаних ґрунтах із достатнім рівнем зволоження. Вид є світлолюбним, однак витримує часткове затінення, що забезпечує його екологічну сумісність із хвойними породами композиції.

Picea omorika 'Pendula' характеризується вузькою плакучою кроною та м'якою текстурою хвої. Завдяки насиченому зеленому забарвленню рослина створює гармонійний фон для центральної частини композиції та пом'якшує контраст між темними і світлими елементами насадження. Вид добре переносить міські умови, відносно невибагливий до ґрунтів та має високу декоративність упродовж року.

На передньому плані композиції використано граб звичайний (*Carpinus betulus* 'Pendula') на штабмі, який формує зелений фон безпосередньо за меморіальною стелою. Зімкнені плакучі крони створюють своєрідну «живу завісу», що підсилює візуальне виділення пам'ятного знака та пом'якшує перехід між монументом і високорослими насадженнями. Світло-зелене листя граба створює контраст із чорним гранітом стели, завдяки чому меморіальний

елемент стає більш виразним. Вид добре переносить формувальне обрізування, характеризується тіньовитривалістю та стійкістю до міських умов.

Нижній ярус композиції представлений вічнозеленими рослинами – тисом ягідним (*Taxus baccata* ‘Ball’) та ялівцем горизонтальним (*Juniperus horizontalis* ‘Blue Chip’). Кулясті форми тиса забезпечують композиційну рівновагу та формують чіткі акценти переднього плану. Темно-зелене забарвлення хвої гармонійно поєднується з кольором меморіальної стели та іншими хвойними рослинами композиції. *Taxus baccata* ‘Ball’ добре переносить затінення, повільно росте та добре переносить формування.

Juniperus horizontalis ‘Blue Chip’ використано як ґрунтопокривний елемент. Сріблясто-блакитне забарвлення хвої підсилює декоративний ефект композиції та забезпечує плавний перехід між твердим покриттям майданчика і вертикальними елементами озеленення. Вид характеризується високою посухостійкістю, невибагливістю до ґрунтових умов і здатністю зберігати декоративність упродовж усього року.

Усі запропоновані рослини є екологічно та морфологічно сумісними, мають подібні вимоги до умов вирощування та добре адаптовані до кліматичних умов Харківської області. Поєднання плакучих, вертикальних і кулястих форм створює гармонійну багаторусну композицію, яка підсилює емоційно-символічний зміст меморіального простору та забезпечує його декоративність упродовж року.

Окрему увагу приділено створенню місць відпочинку шляхом встановлення лав та елементів благоустрою у затінених ділянках.

Освітлення території меморіального скверу передбачено як важливий елемент формування комфортного, безпечного та естетично виразного громадського простору. Система освітлення території скверу матиме загальне, декоративне та акцентне освітлення, що забезпечить цілісне сприйняття меморіального середовища у вечірній та нічний час.

Загальне освітлення передбачено уздовж основних пішохідних маршрутів і алейної мережі. Для цього рекомендовано використання паркових світильників невеликої висоти із м'яким розсіяним світлом (рис. 4.4), які забезпечуватимуть безпечне пересування відвідувачів та підкреслюватимуть напрямки руху територією скверу у вечірній час. Освітлювальні прилади доцільно розташовувати ритмічно вздовж доріжок із урахуванням композиційної структури території.

Рисунок 4.4 – Аналог загального освітлення [6]

Рисунок 4.5 – Аналог декоративного освітлення [5]

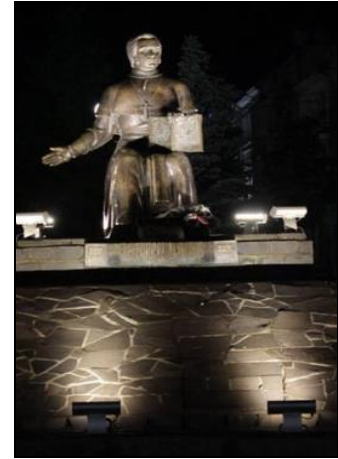

Рисунок 4.6 – Аналог акцентного освітлення [4]

Декоративне освітлення спрямоване на підсилення художньої виразності озеленення та створення емоційно-комфортної атмосфери меморіального простору. Підсвічування ландшафтних композицій дозволить акцентувати увагу декоративних особливостях рослин та просторовій глибині композиції. Для цього можна використати світильники стовпчики (рис. 4.5).

Особливу увагу приділено акцентному освітленню меморіальної стели. Для підсилення її композиційної ролі рекомендовано застосування спрямованих світильників прожекторів із теплим або нейтральним білим світлом. Підсвічування чорного граніту створюватиме виразний контраст із зеленими насадженнями та забезпечуватиме домінування меморіального елемента у вечірній час (рис. 4.6).

При формуванні системи освітлення враховуються принципи енергоефективності, рівномірності освітлення та мінімізації світлового забруднення, використання сучасних LED-світильників дозволить знизити енергоспоживання та забезпечити довговічність системи зовнішнього освітлення.

У сквері передбачений полив за допомогою поливальних машин.

4.3 Рекомендації щодо покращення стану зелених насаджень та догляду за територією

За результатами проведених передпроектних досліджень та інвентаризації зелених насаджень встановлено, що територія меморіального скверу потребує проведення комплексу заходів, спрямованих на покращення санітарного стану насаджень, підвищення декоративності території та забезпечення стабільного розвитку рослин в умовах урбанізованого середовища.

У процесі обстеження виявлено окремі рослини у незадовільному стані, наявність сухих та пошкоджених гілок, часткове зрідження і відсутність газонного покриття, а також недостатню композиційну виразність окремих ділянок скверу. Частина дерев має наслідки неправильного або надмірного кронування, що негативно впливає на їх декоративний вигляд та життєвий стан.

Для покращення стану існуючих насаджень рекомендовано проведення комплексу санітарно-доглядових заходів, які включають:

- санітарне обрізування сухих, пошкоджених та аварійних гілок;
- обробку механічних пошкоджень та морозобоїн спеціальними захисними засобами;
- аерацію ущільненого ґрунту в межах пристовбурних лунок;
- внесення органо-мінеральних добрив;
- проведення регулярного поливу молодих насаджень у посушливий період;

- мульчування пристовбурних ділянок для збереження вологи та покращення структури ґрунту.

Особливу увагу рекомендовано приділити відновленню газонного покриття на ділянках зі зрідженим травостоєм. Для цього доцільним є підсів газонних трав, адаптованих до умов часткового затінення та рекреаційного навантаження. З метою збереження декоративності території рекомендовано здійснювати регулярне косіння газону, сезонне підживлення та контроль бур'янової рослинності.

Важливим напрямом удосконалення озеленення є оновлення та доповнення існуючого асортименту рослин. Формування нових декоративних композицій рекомендовано здійснювати з урахуванням екологічної сумісності рослин, сезонної зміни декоративності та символічного характеру меморіального простору.

Для підсилення емоційно-художньої виразності меморіальної зони запропоновано використання хвойних і декоративно-листяних рослин, які забезпечують цілорічний декоративний ефект. Основу композицій формуватимуть плакучі та вертикальні форми дерев, зокрема *Picea omorika* 'Pendula', *Picea pungens* 'Iseli Fastigiata', *Fagus sylvatica* 'Purple Fountain' та *Carpinus betulus* 'Pendula'. Нижній ярус композицій рекомендовано доповнити вічнозеленими рослинами – *Taxus baccata* 'Ball' та *Juniperus horizontalis* 'Blue Chip'.

Для створення сезонної декоративності території доцільним є використання декоративних кущів із тривалим періодом цвітіння та виразним забарвленням листя, зокрема *Hydrangea arborescens* L, *Cornus alba* 'Elegantissima', *Spiraea japonica* 'Little Princess', а також рослин із декоративним зимовим виглядом.

Квіткове оформлення скверу представлене шістьма квітниками з насадженнями тюльпанів садових (*Tulipa gesneriana* L.), які забезпечують декоративність території у весняний період.

Запропоновані заходи сприятимуть покращенню санітарного стану зелених насаджень, підвищенню декоративності меморіального скверу та формуванню гармонійного, естетично виразного й комфортного громадського простору.

Генеральний план меморіального скверу з проєктними пропозиціями щодо покращення ландшафтної організації наведений на рис. Б.1.

ВИСНОВКИ

1. Меморіальні сквери є важливими елементами громадського простору, які виконують не лише меморіальну, а й рекреаційну, естетичну та екологічну функції. Раціональна ландшафтна організація таких територій сприяє формуванню комфортного середовища для відвідувачів та забезпечує належне вшанування пам'яті історичних подій і особистостей.

2. Аналіз наукових джерел та сучасного досвіду проектування меморіальних об'єктів показав, що основними тенденціями їх розвитку є поєднання функціональності, символізму, екологічної стійкості та художньої виразності ландшафтних композицій. Особлива увага приділяється використанню декоративних рослин, організації комфортних пішохідних маршрутів та створенню емоційно насиченого середовища.

3. Передпроектний аналіз демонструє, що меморіальний сквер пам'яті ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС у сел. Слобожанське Харківської області розташований у сформованому громадському середовищі та має важливе соціальне значення для мешканців населеного пункту.

4. Досліджувана територія знаходиться в межах лісостепової природної зони України з помірно континентальним кліматом, який характеризується теплим літом та помірно холодною зимою. Природно-кліматичні умови району є сприятливими для вирощування широкого асортименту деревних і кущових рослин декоративного призначення.

5. За результатами інвентаризації зелених насаджень встановлено, що на території скверу зростає 154 екземпляри деревних та кущових рослин. Найбільш поширеними видами є *Acer platanoides* L., *Tilia cordata* Mill., *Cornus sanguinea* 'Magic Flame' та *Buxus sempervirens* L.

6. Оцінка життєвого стану насаджень показала, що 64,94 % рослин перебувають у доброму стані, 29,22 % – у задовільному, а 5,84 % – у незадовільному стані та потребують проведення відновлювальних заходів.

7. Аналіз ландшафтної організації території засвідчив наявність сформованої дорожньо-стежкової мережі, меморіального майданчика та достатнього рівня озеленення. Водночас виявлено окремі недоліки, зокрема недостатню композиційну виразність меморіальної стели, обмежене використання декоративних акцентів, зріджене газонне покриття на окремих ділянках та потребу в удосконаленні системи освітлення території.

8. На підставі проведених досліджень визначено основні напрями вдосконалення території, які передбачають підвищення декоративності меморіального простору, покращення функціонально-планувальної структури, оновлення окремих елементів озеленення та підвищення комфортності перебування відвідувачів.

9. Для підсилення композиційної ролі меморіальної стели запропоновано створення декоративного міксбордера з використанням рослин різної архітекτονіки та сезонної декоративності. Основу композиції формують *Picea pungens* 'Iseli Fastigiata', *Picea omorika* 'Pendula', *Fagus sylvatica* 'Purple Fountain', *Carpinus betulus* 'Pendula', *Taxus baccata* 'Ball' та *Juniperus horizontalis* 'Blue Chip'.

10. Для покращення естетичного вигляду території запропоновано доповнення існуючих насаджень декоративними кущами та багаторічними рослинами, зокрема *Hydrangea arborescens* L., *Cornus alba* 'Elegantissima', *Spiraea japonica* 'Little Princess' та *Ilex crenata*, що забезпечують декоративний ефект протягом усього року.

11. Проєктними рішеннями передбачено впровадження загального, декоративного та акцентного освітлення, яке сприятиме підвищенню безпеки пересування територією скверу у вечірній час та підкреслюватиме художню виразність меморіальної композиції.

12. Реалізація запропонованих проєктних рішень сприятиме покращенню архітектурно-ландшафтної організації меморіального скверу, підвищенню його

рекреаційної привабливості, а також забезпечить належне функціонування території як важливого меморіального та громадського простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Booth N.K. Basic Elements of Landscape Architectural Design. – Long Grove : Waveland Press, 2011.
2. Długozima A., Rybak-Niedziółka K. The assessment of the attractiveness of memorials in historic urban landscape // Journal of Urban Design. 2022. Vol. 27(1). P. 1–24. DOI:
3. Rae R. A. Cemeteries as public urban green space: Management, funding and form [Electronic resource] // Urban Forestry & Urban Greening. 2021. Vol. 61. – Regime of access: [ResearchGate – Cemeteries as publi'c urban green space](#), free (Last accessed:14.05.2026).
4. Аналог акцентного освітлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://5watt.ua/uk/blog/statti/osvitlennya-pam-yatnikiv-skulpturnikh-kompozicij-ta-memorialiv>, вільний (дата звернення 01.06.2026).
5. Аналог декоративного освітлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gipron.com.ua/category/produksiya/parkovye-svetilniki-i-opory-osvetitelnye/sadovo-parkovi-svitilniki/sadovo-parkovi-svitilniki-do-2500mm/>, вільний (дата звернення 01.06.2026).
6. Аналог загального освітлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pinterest.com/pin/704039354219925230/>, вільний (дата звернення 01.06.2026).
7. Види дерев, що найчастіше трапляються на ділянці сквера: *Acer platanoides* L.; *Tilia cordata* Mill. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://no.pinterest.com/pin/516788126014927511/>, вільний (дата звернення 18.05.2026).
8. Гордієнко М. І. Методики досліджень у садово-парковому господарстві. – Київ, 2019.
9. Ґрунти Харківської області: монографія [Електронний ресурс] / за ред. М. І. Полупана. – Харків, 2015. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/profile/Mykhailo->

[Fyk/publication/334231487_Visnyk_50_2019/](http://fyk/publication/334231487_Visnyk_50_2019/), вільний (дата звернення 21.05.2026).

10. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» [Електронний ресурс]. Київ: Мінрегіон України, 2019. – Режим доступу: [Єдина державна електронна система у сфері будівництва](#), вільний (дата звернення 21.05.2026).

11. Екологічний паспорт Харківської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/rzomos>, вільний (дата звернення 23.05.2026).

12. Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України: Наказ Держбуду України №226 від 24.12.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Верховна Рада України - Інструкція з інвентаризації зелених насаджень](#), вільний (дата звернення 17.05.2026).

13. Крижановська Н. Я. Основи ландшафтного дизайну. Київ: Ліра-К, 2016. 218 с.

14. Кучерявий В. П. Ландшафтна архітектура. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 521 с.

15. Меморіал пам'яті жертв Чорнобиля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proiecte.chisinau.md/en/pv-1015-scuarul-victimelor-de-la-cernobil>, вільний (дата звернення 20.05.2026).

16. Меморіал пам'яті жертвам Чорнобиля у м. Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lnk.ua/d3MgwGfJ5>, вільний (дата звернення 20.05.2026).

17. Монумент матері (парк Сапег м. Вільнюс) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/searchviewer/10?svid=CAwSHRIbCgNwdnESFENnMHZaeTh4TVdJMWRqUm5kbXN3GAo>, вільний (дата звернення 20.05.2026).

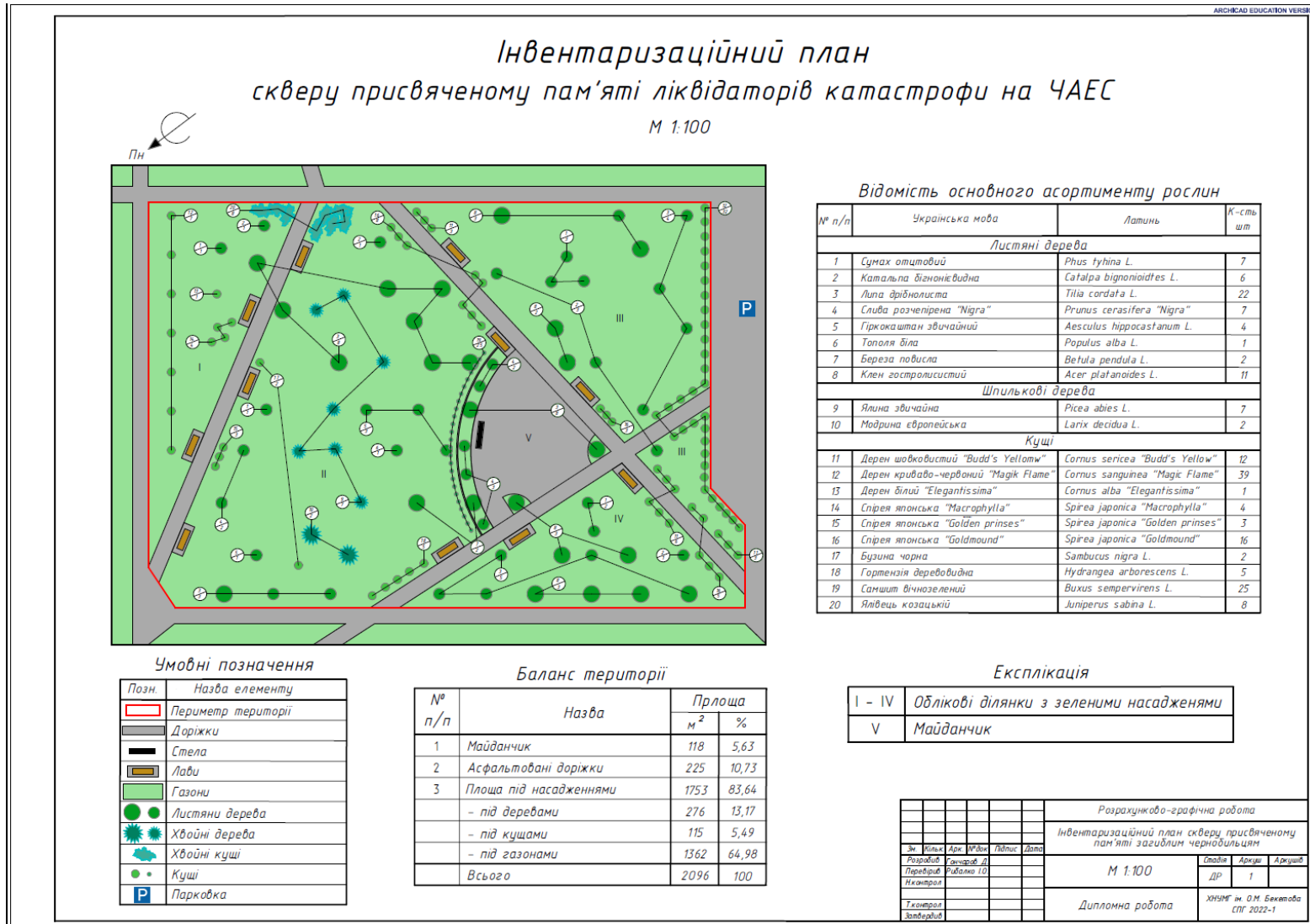
18. Накамура К. Ландшафтний дизайн Меморіального парку миру в Хіросімі: етапи розробки проєкту Кензо Танге [Електронний ресурс] // Japan Architect Review. – 2020. – Т. 3, №2. – С. 193–204. – Режим доступу: [Japan Architect Review - Hiroshima Peace Memorial Park](#) (дата звернення: 20.05.2026).

19. Ситуаційний план досліджуваної ділянки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mista.ua/%D0%BC%D0%B0%D0%BF%D0%B0/?setcity=1694#l=0&c=49.5989821659726,36.52585297822953,49.601450673134735,36.53084188699723>, вільний (дата звернення 24.05.2026).
20. Сквер пам'яті Чорнобиллю м. Ужгород [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/uzhgorod/901759-v-uzgorodi-vsanuvali-pamat-likvidatoriv-avarii-na-cornobilskij-aes/>, вільний (дата звернення 08.05.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок А.1 – Інвентаризаційний план

Додаток Б

Рисунок Б.1 – Генеральний план

